

**Η ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΘΕΤΙΚΩΝ
ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΣΤΗΝ
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΕΦΗΒΩΝ ΚΑΤΑ
ΤΗ ΜΕΤΑΒΑΣΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ΣΤΗ
ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ**

**UTILIZATION OF POSITIVE PSYCHOSOCIAL
STRENGTHS IN ADOLESCENTS' CAREER
DEVELOPMENT DURING THE TRANSITION FROM
PRIMARY TO SECONDARY EDUCATION**

Μαρία Αηδώνη
Εκπαιδευτικός ΠΕ86
Μεταπτυχιακός Τίτλος Σπουδών
στον Επαγγελματικό Προσανατολισμό
και τη Συμβουλευτική
Εκπαιδύτρια Ενηλίκων
aidoni2023@gmail.com

Κατερίνα Αργυροπούλου
Επίκουρη Καθηγήτρια
Επαγγελματικού Προσανατολισμού
και Λήψης Επαγγελματικών Αποφάσεων
Παιδαγωγικό Τμήμα Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης
Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών
kargirop@eds.uoa.gr

Περίληψη

Η μετάβαση από την πρωτοβάθμια στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση προϋποθέτει ευέλικτη προσαρμογή. Η αξιοποίηση των θετικών ψυχοκοινωνικών δυνάμεων αποτελεί σημαντικό μηχανισμό προσαρμογής στη διαχείριση των αλλαγών της εκπαιδευτικής πορείας των εφήβων. Στο παρόν άρθρο παρουσιάζεται η σχέση των θετικών ψυχοκοινωνικών δυνάμεων (ελπίδας και αισιοδοξίας) με ζητήματα επαγγελματικής ανάπτυξης των μαθητών που βρίσκονται στην τελευταία τάξη του δημοτικού σχολείου. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι η θετική στάση απέναντι στο μέλλον συμβάλλει με αποτελεσματικό τρόπο στην καλλιέργεια της αυτοαντίληψης, της επαγγελματικής διερεύνησης και της ανάπτυξης δεξιοτήτων στοχοθέτησης των μαθητών του δείγματος στη διαχείριση της εκπαιδευτικής και επαγγελματικής τους πορείας. Τα αποτελέσματα συζητούνται στο πλαίσιο του επαγγελματικού προσανατολισμού υποστηρίζοντας τη σημασία του προληπτικού, παιδαγωγικού και δια βίου χαρακτήρα του.

Λέξεις κλειδιά

Μετάβαση, ψυχοκοινωνικές δυνάμεις, επαγγελματική ανάπτυξη, σχολικό περιβάλλον, επαγγελματικός προσανατολισμός.

Abstract

The transition from primary to secondary education requires flexible adaptation. The utilization of positive psychosocial strengths is an important mechanism for adapting management changes in adolescents' educational process. This article presents the relationship between positive psychosocial strengths (hope and optimism) on issues of career development of students in the last grade of primary school. The results of the research showed that a positive attitude towards the future contributes effectively to the cultivation of self-perception, career exploration and the development of targeting skills in the management of students' educational and professional course. The results are discussed in the context of career guidance, emphasizing the importance of its preventive, pedagogical and lifelong character.

Key words

Transition, psychosocial strengths, career development, school environment, career guidance.

0. Εισαγωγή

Η μετάβαση από την πρωτοβάθμια στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση είναι ιδιαίτερα σημαντική για την ψυχοκοινωνική και συναισθηματική ανάπτυξη του ατόμου (Marquesetal, 2011), καθώς προϋποθέτει ευέλικτη προσαρμογή, όχι μόνο, στην αλλαγή σχολικού περιβάλλοντος και εκπαιδευτικής βαθμίδας, αλλά και στη διαχείριση εκπαιδευτικών, συναισθηματικών και κοινωνικών ζητημάτων, που προκύπτουν από αυτήντην αλλαγή, η οποία μάλιστα συμπίπτει και με την έναρξη της εφηβείας. Το φαινόμενο των μεταβάσεωνως ζήτημα διερεύνησης της σταδιοδρομίας, της εκπαιδευτικής πράξης αλλά και της εκπαιδευτικής πολιτικής έχει απασχολήσει αρκετά την εκπαιδευτική έρευνα και τη συμβουλευτική σταδιοδρομίας. Οι μεταβάσεις σταδιοδρομίας είναι πλέον συχνές και συνεχόμενες, περίπλοκες και απαιτητικές, ενώ προκαλούν άγχος (Anderson et al., 2012). Ως μετάβαση μπορεί να οριστεί η εσωτερική ψυχολογική διαδικασία που αντιμετωπίζουν τα άτομα κατά την προσαρμογή τους σε μια εξωτερική αλλαγή (Lipshits-Braziler, 2018). Οι μεταβάσεις μπορεί να είναι εκούσιες ή ακούσιες, προβλέψιμες και μη προβλέψιμες, ενώ απαιτούν από τα άτομα να αλλάξουν τις εκτιμήσεις και τις αντιλήψεις για τον εαυτό τους και τον κόσμο, καθώς και τη συμπεριφορά τους. Έτσι, μια «κακή» μετάβαση μπορεί να επιφέρει πολλές και έντονες ψυχικές συγκρούσεις, οι οποίες μπορούν να πυροδοτήσουν μια αλυσίδα παρενεργειών, που θα επηρεάσουν την προετοιμασία και τη μελλοντική επιτυχία των μαθητώνστη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Rice et al., 2011), αλλά και την ακαδημαϊκή και συνεχή επαγγελματική τους ανάπτυξη και εξέλιξη (Freeman, 1994).

Η αξιοποίηση των θετικών ψυχοκοινωνικών δυνάμεων φαίνεται ότι αποτελεί σημαντικό μηχανισμό προσαρμογής στη διαχείριση των αλλαγών της επαγγελματικής μας πορείας (Τσεχελίδου, 2019). Οι ψυχοκοινωνικές δυνάμεις σταδιοδρομίας θεωρούνται εγγενείς ψυχολογικές πηγές που επιτρέπουν στα άτομα να προσαρμόζονται στις μεταβαλλόμενες συνθήκες και να επιλέγουν περιβάλλοντα για να επιτύχουν μέσα σε ένα συγκεκριμένο κοινωνικο-πολιτισμικό πλαίσιο (Coetzee, 2008). Ένα καλά αναπτυγμένο προφίλ ψυχοκοινωνικών πηγών οδηγεί τους μαθητές στην ανάπτυξη ενεργητικών συμπεριφορών που προάγουν την επαγγελματική τους ανάπτυξη και τις θετικές εμπειρίες της προσωπικής τους ζωής, απαραίτητων συστατικών στοιχείων για το σχεδιασμό επαγγελματικών επιλογών.

Οι έρευνες που έχουν ασχοληθεί με την επαγγελματική ανάπτυξη των μαθητών στην προεφηβική ηλικία, στη χώρα μας, είναι ελάχιστες (Krassas, 2012, Παπααχρήστου, 2014-Sidiropoulou-Dimakakou et al., 2013), ενώ δεν έχουν επιδιωχτεί μελέτη του βαθμού ανάπτυξης μιας αισιόδοξης και ελπιδοφόρου συμπεριφοράς απέναντι στο μέλλον, σε αυτή την ηλικιακή περίοδο. Ακολουθώντας, λοιπόν, τις παραπάνω αντιλήψεις η παρούσα εργασία στοχεύει στη διερεύνηση της επαγγελματικής εξέλιξης και πορείας των μαθητών κατά την πρώιμη εφηβεία, και ειδικότερα κατά την περίοδο της μετάβασης από την πρωτοβάθμια στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση σε σχέση με τη μελλοντική επίτευξη ζητημάτων επαγγελματικής ανάπτυξης. Η παροχή στήριξης και καθοδήγησης των μαθητών στην τελευταία τάξη του δημοτικού σχολείου μπορεί να βοηθήσει τους εφήβους να ξεκινήσουν από νωρίς το σχεδιασμό της επαγγελματικής τους διαδρομής και να επιδιώξουν την ανάληψη ενός ενεργού ρόλου στη διαχείριση του μελλοντικού επαγγελματικού τους προσανατολισμού.

1. Πρώιμη εφηβεία και ανάπτυξη σταδιοδρομίας

Η προεφηβική ηλικία τοποθετείται χρονολογικά, μετά την παιδική ηλικία, και ακριβώς πριν την εφηβεία, δηλαδή μεταξύ 10 και 13 ετών, ενώ τελειώνει με την έναρξη της εφηβείας (Santrock, 2002). Μια από τις σημαντικότερες εξελίξεις κατά τη διάρκεια της πρώιμης εφηβείας είναι η επίγνωση του εαυτού, καθώς πραγματοποιούνται οι μεγαλύτερες αλλαγές σε γνωστικό, ψυχοκοινωνικό και αναπτυξιακό επίπεδο, οι οποίες επιδρούν σημαντικά στη διαμόρφωση της ταυτότητας του προεφήβου και στην αντιμετώπιση του κρίσιμου ζητήματος της μετάβασης από την πρωτοβάθμια στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Jenson et al., 2013). Τα άτομα αυτής της περιόδου προσπαθούν να αποκτήσουν τις κατάλληλες δεξιότητες για να ανταποκριθούν στις προκλήσεις, τις οποίες χρειάζεται να αντιμετωπίσουν στο σπίτι, στο σχολείο και στον ευρύτερο σύγχρονο κόσμο. Καθώς το παιδί, βρίσκεται στην προεφηβική ηλικία εκτίθεται σε ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων πιθανών επαγγελματικών επιλογών σταδιοδρομίας. Παρατηρεί ή ακούει για διάφορα άτομα, τα οποία ασκούν ποικίλα επαγγέλματα, μαθαίνει για τον κόσμο της εργασίας (μέσω των σχολικών βιβλίων, των επαγγελματών

των ενηλίκων που γνωρίζει, αλλά και από διάφορες πηγές πολυμέσων), επιδιώκει να ταιριάζει τον εαυτό του με τον κόσμο της εργασίας και προσπαθεί να αναπτύσσει την επαγγελματική του αυτοαντίληψη διερωτώμενο: «Ποιος θα γίνω όταν μεγαλώσω;» (Παπαχρήστου, 2014, Σιδηροπούλου-Δημακάκου et al., 2009). Παράλληλα, κατευθύνει την ενεργητικότητά του όχι μόνο στην κατάκτηση γνώσεων και πληροφοριών που του προσφέρονται στο σχολείο, αλλά και στο να βρει μια θέση για τον εαυτό του στο κοινωνικό περιβάλλον. Η επιτυχία στο στάδιο αυτό συνοδεύεται από αισθήματα ικανότητας και επάρκειας, γεγονός που ενισχύει τις ακαδημαϊκές του αναζητήσεις, τα κίνητρα για καλές επιδόσεις, τη διερεύνηση των επαγγελματικών του ενδιαφερόντων (Feldman, 2011).

Κατά την περίοδο αυτή, το άτομο αναζητεί δραστηριότητες προκειμένου να αποδειχθεί παραγωγικό, καθώς η αυτοαντίληψη του περιλαμβάνει προσωπικές, συναισθηματικές, κοινωνικές και ακαδημαϊκές πτυχές. Στον κοινωνικό τομέα, η χρονική αυτή περίοδος συνδέεται με μια αλλαγή στη φύση των σχέσεων των νεαρών εφήβων με τους άλλους, καθώς αυξάνεται η σημασία και η αξία που αποδίδεται στις σχέσεις με τους συνομηλίκους (Schielack & Seeley, 2010). Υπό το πρίσμα αυτό, η επίδοση σε δραστηριότητες παρόμοιες με αυτές των ομηλικών μπορεί να οδηγήσει προς συγκεκριμένα μονοπάτια σταδιοδρομίας. Επιπλέον, η συναισθηματική προσκόλληση στους γονείς και η ύπαρξη ασφαλούς δεσμού φαίνεται ότι ευνοεί και ενισχύει τις ικανότητες σχεδιασμού επαγγελματικού μέλλοντος, τις δεξιότητες αυτοδιερεύνησης και διερεύνησης του περιβάλλοντος (Χαροκοπάκη, 2012). Κατά ανάλογο τρόπο, η ακαδημαϊκή αυτοαντίληψη φαίνεται ότι ενδυναμώνει τις εκπαιδευτικές προσδοκίες και επηρεάζει τις επαγγελματικές αναζητήσεις και τα σχέδια για το μέλλον (Mundy et al., 2017), καθώς ενισχύει την εμπλοκή του εφήβου σε πολλαπλούς ρόλους που επηρεάζονται βάσει των διαφορετικών πλαισίων δράσης (πχ. παρέα, οικογένεια, σχολείο, ελεύθερος χρόνος) (Argyroulou et al., 2020). Συνεπώς, η προεφηβική ηλικία μπορεί να θεωρηθεί μια ενεργητική και δημιουργική περίοδος, η οποία συμβάλλει στην επαγγελματική ανάπτυξη του νέου ατόμου, καθώς το ίδιο προσπαθεί να διαμορφώσει μιας καθαρή εικόνα αυτοπροσδιορισμού σε ζητήματα επαγγελματικής ανάπτυξης και ρόλους, που θα διαδραματίσει μέσα στην κοινωνία (Μαλικιώση-Λοΐζου, 2002).

2. Θετική στάση απέναντι στο μέλλον και ανάπτυξη σταδιοδρομίας

Οι ψυχοκοινωνικές δυνάμεις αποτελούν σημαντικούς πόρους σταδιοδρομίας για τα άτομα, καθώς τους επιτρέπουν να αλληλεπιδρούν με το περιβάλλον, να προσαρμόζονται στις μεταβαλλόμενες συνθήκες και να βελτιστοποιούν το δυναμικό τους (Τσεχελίδου, 2019). Τις ψυχοκοινωνικές δυνάμεις τις έχουμε όλοι σε κάποιο βαθμό, αλλά ο καθένας μας σε μοναδικό συνδυασμό που μας διαφοροποιεί. Η θετική στάση απέναντι στο μέλλον αποτελεί μια ψυχοκοινωνική δύναμη που αφορά στις σκέψεις,

τις ιδέες και τα συναισθήματα των ατόμων για το μέλλον τους (Stoddard et al., 2011). Η στάση αυτή αναπτύσσεται κατά τη διάρκεια της προεφηβείας και συνεχίζεται σε όλη τη διάρκεια της εφηβείας, καθώς τη συγκεκριμένη περίοδο οι μελλοντικοί στόχοι γίνονται πιο συγκεκριμένοι (Arnett, 2004).

Η ελπίδα και η αισιοδοξία αποτελούν βασικά συστατικά στοιχεία της θετικής στάσης απέναντι στο μέλλον, καθώς βοηθούν το άτομο να αναπτύξει γενικευμένες πεποιθήσεις για θετικά μελλοντικά αποτελέσματα που αφορούν στην επίτευξη των στόχων και των επιθυμιών του (Bryant & Cvenegros, 2004). Η ελπίδα ορίζεται πιο συγκεκριμένα ως «η πεποίθηση αυτοαποτελεσματικότητας πως ένα σχέδιο μπορεί να υλοποιηθεί» (Bailey et al., 2007, Snyder, 2002), ενώ η αισιοδοξία ως η τάση του ατόμου να πιστεύει ότι στο μέλλον θα έχει θετικές εξελίξεις (Seligman 2006). Έτσι, ο έφηβος με αίσθημα ελπίδας και αισιοδοξίας προσεγγίζει τον στόχο με αίσθηση θετικών προσδοκιών

Υπό το πρίσμα αυτό, οι θετικές αυτές ψυχοκοινωνικές δυνάμεις ενισχύουν τα κίνητρα των μαθητών για μάθηση, καλλιεργούν την αξιοποίηση γνώσεων και δεξιοτήτων που επιτρέπουν τη διαχείριση της εμπλοκής τους στον εκπαιδευτικό σχεδιασμό, ενώ ενισχύουν την ανάπτυξη κατάλληλων ενεργειών που ευνοούν τις μεταβάσεις στο σχολικό πλαίσιο και τη διαχείριση της εξέλιξης της σταδιοδρομίας (Ginevra et al., 2016). Οι έφηβοι με αίσθημα ελπίδας και αισιοδοξίας προσεγγίζουν τους ακαδημαϊκούς στόχους με αίσθηση θετικών προσδοκιών, πιστεύουν ότι μπορούν να τους πραγματοποιήσουν και ότι διαθέτουν τις δυνατότητες να ακολουθήσουν επιτυχώς ένα σχέδιο δράσης ως την ολοκλήρωσή τους (Seligman 2006).

Πρόσφατες έρευνες δείχνουν ότι η θετική στάση απέναντι στο μέλλον ευνοεί τον σχεδιασμό σταδιοδρομίας του ατόμου, συνδέεται, με τον οραματισμό πολλών πιθανών μελλοντικών σεναρίων για την προσωπική και επαγγελματική ζωή, με την ανάδειξη περισσότερης ανοιχτοσύνης στις επαγγελματικές αναζητήσεις (Santilli et al., 2016), με «ανώτερες» εκπαιδευτικές φιλοδοξίες και με υψηλότερο βαθμό σχολικής δέσμευσης (Walker & Tracey, 2012). Η θετική δύναμη της ελπίδας μπορεί να λειτουργήσει ως προβλεπτικός παράγοντας για τη σχολική δέσμευση και τη διαμόρφωση της επαγγελματικής ταυτότητας των μαθητών (Yoon et al., 2015), ενώ η θετική δύναμη της αισιοδοξίας μπορεί να συμβάλλει στην ενίσχυση της ικανότητας του ατόμου να πιστεύει ότι είναι σε θέση να εργαστεί σκληρά και να αγωνιστεί προκειμένου να επιτύχει τις ακαδημαϊκές του υποχρεώσεις (Τσεχελίδου, 2015).

Διαχρονικά, θεμελιώδης στόχος του επαγγελματικού προσανατολισμού είναι η υποβοήθηση των εφήβων να αναλάβουν έναν ενεργό και αποτελεσματικό ρόλο στη διαχείριση της σταδιοδρομίας τους. Στο πλαίσιο αυτό, είναι σημαντικό να δημιουργηθούν παρεμβάσεις που θα βοηθήσουν τους μαθητές να αξιοποιήσουν τις ψυχοκοινωνικές τους δυνάμεις ως ψυχολογική ασπίδα προστασίας ενάντια στις προκλήσεις της επαγγελματικής τους ανάπτυξης (Αργυροπούλου et al., 2019). Στο

ρευστό σημερινό κοινωνικοοικονομικό πλαίσιο, ιδιαίτερη σημασία έχει η τάση των ατόμων να επιδεικνύουν ελπίδα και αισιοδοξία επειδή αυτές φαίνεται να ενισχύουν την αποτελεσματική αντιμετώπιση ζητημάτων διερεύνησης σταδιοδρομίας, παρά τους φόβους για το μέλλον.

2.1. Σκοπός και υποθέσεις της παρούσας έρευνας

Με βάση τη σημασία των ανωτέρω παρατηρήσεων για το επιστημονικό πεδίο του επαγγελματικού προσανατολισμού, κρίθηκε αναγκαίο να αξιολογηθούν στην παρούσα έρευνα η ψυχοκοινωνική δύναμη της ελπίδας και της αισιοδοξίας και η επαγγελματική ανάπτυξη των μαθητών κατά τη μετάβασή τους από την πρωτοβάθμια στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Το θέμα της έρευνας επιλέχθηκε λόγω της πρωτοτυπίας του αλλά και για να καλύψει το σχετικό κενό στην υπάρχουσα ελληνική βιβλιογραφία.

Βασικός σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η διερεύνηση των θετικών ψυχοκοινωνικών δυνάμεων (ελπίδας και αισιοδοξίας) σε σχέση με την επαγγελματική ανάπτυξη των μαθητών κατά τη μετάβασή τους από την πρωτοβάθμια στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Τα κύρια διερευνητικά ερωτήματα και οι βασικές υποθέσεις της εν λόγω έρευνας είναι τα εξής:

1. Ποιοι είναι οι βασικοί παράγοντες που συνθέτουν τις ψυχοκοινωνικές δυνάμεις των μαθητών στην μετάβαση από την πρωτοβάθμια στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση; Αναμένεται ότι θα προκύψουν διαφορές στη στάση των μαθητών απέναντι στο μέλλον.
2. Πώς διαφοροποιείται η ελπίδα, η αισιοδοξία και η αρνητική θεώρηση του μέλλοντος υπό την επίδραση δημογραφικών μεταβλητών; Η επίδραση αυτή εξειδικεύεται, ανάλογα με την υπό μελέτη ανεξάρτητη μεταβλητή;
3. Ποιοι είναι οι βασικοί παράγοντες που συνθέτουν την επαγγελματική ανάπτυξη των μαθητών; Αναμένεται ότι θα προκύψουν διαφορές στις συμπεριφορές ανάπτυξης σταδιοδρομίας των μαθητών.
4. Πώς διαφοροποιείται η ανάπτυξη σταδιοδρομίας υπό την επίδραση δημογραφικών μεταβλητών; Η επίδραση αυτή εξειδικεύεται, ανάλογα με την υπό μελέτη ανεξάρτητη μεταβλητή;
5. Υπάρχει συνάφεια μεταξύ των ψυχοκοινωνικών δυνάμεων και την ανάπτυξης σταδιοδρομίας; Αναμένεται ότι, όσο υψηλότερος είναι ο βαθμός ψυχοκοινωνικών δυνάμεων των μαθητών, τόσο αυτοί τείνουν να εμφανίζουν υψηλότερα επίπεδα συμπεριφορών ανάπτυξης σταδιοδρομίας.
6. Κατά πόσο το συναίσθημα της ελπίδας και της αισιοδοξίας (ανεξάρτητες μεταβλητές) μπορεί να επηρεάσει το βαθμό της ανάπτυξης σταδιοδρομίας (εξαρτημένη);

Αναμένεται ότι οι θετικές ψυχοκοινωνικές δυνάμεις μπορεί να προβλέψουν την πιθανή ενεργή εμπλοκή των μαθητών στην διαδικασία της επαγγελματικής τους ανάπτυξης της κατά το χρονικό διάστημα μετάβασης και προσαρμογής τους από το δημοτικό στο γυμνάσιο.

2.2. Μεθοδολογία

2.2.1. Δείγμα – διαδικασία συλλογής δεδομένων

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε δείγμα 170 μαθητών της ΣΤ' Δημοτικού που φοιτούν σε σχολεία της Δυτικής Θεσσαλονίκης, συγκεκριμένα του Δήμου Αμπελοκήπων-Μενεμένης. Ειδικότερα, επιλέχθηκαν από συγκεκριμένο Δήμο έξι σχολεία και στη συνέχεια από κάθε ένα εκ των έξι επιλέχθηκαν οι δυο τάξεις της ΣΤ' Δημοτικού. Η συγκεκριμένη τάξη επιλέχθηκε καθώς οι μαθητές που φοιτούν σε αυτή βρίσκονται στο στάδιο της μετάβασης από την πρωτοβάθμια στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Ειδικότερα, σε αυτό το στάδιο οι μαθητές καλούνται να ανταπεξέλθουν και να προσαρμοστούν σε πολλές σωματικές, ψυχολογικές και συναισθηματικές αλλαγές λόγω της έναρξης της εφηβείας (στάδιο προεφηβείας), καθώς και στη μετάβαση στην ανώτερη βαθμίδα εκπαίδευσης (δευτεροβάθμια), που συνδέεται με αποφάσεις σχετικά με την μετέπειτα επαγγελματική τους διαδρομή. Ως προς το φύλο, συμμετείχαν 94 (55,3%) κορίτσια και 76 (44,7%) αγόρια. Η έρευνα διεξήχθη κατά το σχολικό έτος 2018-2019. Κατόπιν ενημέρωσης και γραπτής συγκατάθεσης των γονέων, έγινε ομαδική χορήγηση των ερωτηματολογίων μέσα στη σχολική τάξη ενώ οι μαθητές ενημερώθηκαν για τον σκοπό της έρευνας, την προαιρετική συμμετοχή τους και την τήρηση της ανωνυμίας. Όπου οι μαθητές αντιμετώπιζαν προβλήματα στη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου δίνονταν οι απαραίτητες διευκρινήσεις. Η διάρκεια χορήγησης των ερωτηματολογίων ήταν περίπου 20'.

2.3. Μέσα συλλογής δεδομένων

2.3.1. Θετικές ψυχοκοινωνικές δυνάμεις. Για τη μέτρηση των θετικών ψυχοκοινωνικών δυνάμεων των μαθητών χρησιμοποιήθηκε το Ερωτηματολόγιο Οράματα για το Μέλλον (Visions About Future-VAF, Ginevra, et al., 2016) το οποίο μεταφράστηκε και προσαρμόστηκε στην ελληνική γλώσσα από τον Ανδρόνικο Καλίρη (Καλίρης, κ.ά., 2017). Το Ερωτηματολόγιο Οράματα για το Μέλλον περιλαμβάνει 19 προτάσεις-δηλώσεις. Οι συμμετέχοντες καλούνται να αξιολογήσουν το βαθμό στον οποίο τους περιγράφει κάθε ερώτηση χρησιμοποιώντας μια πενταβάθμια κλίμακα τύπου Likert (από 1=«Δεν με περιγράφει καθόλου» έως 5=«Με περιγράφει πολύ καλά»). Υψηλότερη βαθμολογία στην Ελπίδα και Αισιοδοξία υποδηλώνει υψηλότερο βαθμό θεώρησης του μέλλοντος, ενώ αυξημένη βαθμολογία στην Αρνητική θεώρηση του μέλλοντος υποδηλώνει χαμηλότερο επίπεδο απαισιοδοξίας. Στην παρούσα

έρευνα ο συντελεστής αξιοπιστίας εσωτερικής συνέπειας του ερωτηματολογίου (Cronbach's α) ήταν ικανοποιητικός καθώς κυμάνθηκε από 0,78 έως 0,89 (για τις τρεις διαστάσεις ελπίδα, αισιοδοξία, αρνητική θεώρηση του μέλλοντος, αντίστοιχα).

2.3.2. Επαγγελματική ανάπτυξη. Για την μέτρηση της επαγγελματικής ανάπτυξης των μαθητών χρησιμοποιήθηκε το Ερωτηματολόγιο Ανάπτυξης Σταδιοδρομίας-ΕΑΣ (Student Career Construction Inventory-SCCI, Savickas & Profeli, 2011). Το Ερωτηματολόγιο Ανάπτυξης Σταδιοδρομίας διερευνά πιθανές συμπεριφορές και σκέψεις για ζητήματα επαγγελματικής ανάπτυξης. Η κλίμακα περιλαμβάνει 25 προτάσεις-δηλώσεις. Οι συμμετέχοντες καλούνται να αξιολογήσουν το βαθμό στον οποίο τους περιγράφει κάθε ερώτηση χρησιμοποιώντας μια πενταβάθμια κλίμακα τύπου Likert (από 1=«Δεν το έχω σκεφτεί πολύ μέχρι στιγμής» έως 5=«Το έχω ήδη κάνει»). Σύμφωνα με τους κατασκευαστές του, η κλίμακα παρέχει βαθμολογία για πέντε διαστάσεις επαγγελματικής ανάπτυξης: 1) αυτοαντίληψη (self-concept), 2) επαγγελματική διερεύνηση (occupational exploration), 3) λήψη επαγγελματικής απόφασης (career-decision-making), 4) ικανότητες και δεξιότητες (skills), 5) μετάβαση από το σχολείο στην εργασία (transition from school to work). Ωστόσο, επειδή οι συμμετέχοντες είναι μαθητές δημοτικού, ηλικίας 11-12 ετών, δεν εξετάστηκαν οι παράγοντες «λήψη επαγγελματικής απόφασης» και «μετάβαση από το σχολείο στην εργασία». Στην παρούσα έρευνα οι συντελεστές εσωτερικής αξιοπιστίας (Cronbach's α) για τους 3 παράγοντες του ερωτηματολογίου που εξετάστηκαν ήταν αρκετά υψηλοί καθώς κυμάνθηκαν από 0,84 έως 0,92.

2.3.3. Δημογραφικά-ατομικά στοιχεία. Κατασκευάστηκε αυτοσχέδιο ερωτηματολόγιο ατομικών-δημογραφικών στοιχείων που περιελάμβανε ερωτήσεις για το φύλο, την ηλικία, τη περιοχή διαμονής τους, το εκπαιδευτικό επίπεδο καθώς και την επαγγελματική απασχόληση των γονέων.

3. Αποτελέσματα

Το 70,5% των μαθητών δήλωσε ότι βιώνει θετικές ψυχοκοινωνικές δυνάμεις ως προς το πώς οραματίζεται το μέλλον του, ενώ το 71,8% δήλωσε ενεργή εμπλοκή στην καλλιέργεια συμπεριφορών που θα τους βοηθήσουν στην αντιμετώπιση ζητημάτων επαγγελματικής ανάπτυξης. Ωστόσο, το φύλο των μαθητών δε φάνηκε να επηρεάζει το αν βιώνουν ή όχι οι μαθητές θετικές δυνάμεις ($\chi^2=0,96$, $df=1$, $p>0,03$).

Εν συνεχεία υπολογίστηκαν οι δείκτες κεντρικής τάσης και διασποράς του Ερωτηματολογίου Οράματα για το Μέλλον και του Ερωτηματολογίου Ανάπτυξης Σταδιοδρομίας. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στον Πίνακα 1. Συγκεκριμένα, παρατηρήθηκε ότι οι μαθητές εξέφρασαν υψηλή βαθμολογία στη θετική ψυχοκοινωνική δύναμη «Αισιοδοξία» ($M=23,56$ $TA=5,31$), στη θετική ψυχοκοινωνική δύναμη «Ελπίδα», ($M=27,22$ $TA=6,20$) και χαμηλή βαθμολογία στην αρνητική ψυχοκοινωνική

δύναμη «Αρνητική Θεώρηση του Μέλλοντος» ($M=12,94$ $TA=5,33$). Διαπιστώνεται, δηλαδή, πως οι συμμετέχοντες της έρευνας διέπονται από υψηλό βαθμό θετικών ψυχοκοινωνικών δυνάμεων που λειτουργούν ως βοηθητικά εργαλεία για να μπορούν να ανταποκρίνονται αποτελεσματικά στην αντιμετώπιση ζητημάτων επαγγελματικής ανάπτυξης (βλ. Πιν. 1).

Όσον αφορά τους περιγραφικούς δείκτες του Ερωτηματολογίου Ανάπτυξης Σταδιοδρομίας, συνολικά, για κάθε έναν από τους 3 επιμέρους παράγοντες παρατηρήθηκε ότι οι μαθητές στο σύνολο τους σημείωσαν: α) υψηλές βαθμολογίες στον παράγοντα «Δεξιότητες υλοποίησης» ($M.O.=4,28$, $T.A.=0,076$), β) μέτριες προς υψηλές βαθμολογίες στον παράγοντα «Αυτοαντίληψη» ($M.O.=3,98$, $T.A.=0,114$), γ) μέτριες προς χαμηλές βαθμολογίες στον παράγοντα «Επαγγελματική διερεύνηση» ($M.O.=3,58$, $T.A.=0,085$). Από τα παραπάνω αποτελέσματα διαπιστώνεται υψηλή θετική στάση των μαθητών στην ανακάλυψη και ανάπτυξη νέων δεξιοτήτων, στην αναγνώριση των ταλέντων και των ικανοτήτων τους, αλλά και στη διερεύνηση των ενδιαφερόντων τους ώστε να γνωρίσουν καλύτερα τον εαυτό τους. Ωστόσο, παρατηρείται μέτριο ενδιαφέρον ως προς την διερεύνηση του σχεδιασμού σταδιοδρομίας τους, ενδεχομένως και λόγω του νεαρού της ηλικίας τους (βλ. Πιν. 1).

Πίνακας 1: Ψυχομετρικά χαρακτηριστικά των παραγόντων του Ερωτηματολογίου Οράματα για το Μέλλον και του Ερωτηματολογίου Ανάπτυξης Σταδιοδρομίας

	Cronbach alpha	\bar{X}	s
Αισιοδοξία	0,80	23,56	5,31
Ελπίδα	0,78	27,21	6,20
Αρνητική θεώρηση του μέλλοντος	0,89	12,94	5,33
Όραμα για το Μέλλον ΣΥΝ	0,70	63,65	6,48
Αυτοαντίληψη	0,84	3,98	0,11
Επαγγελματική διερεύνηση	0,90	3,58	0,08
Δεξιότητες υλοποίησης	0,92	4,28	0,07
Ανάπτυξη Σταδιοδρομίας ΣΥΝ	0,93	61,36	11,07

Σημείωση. Σε όλες τις υποκλίμακες η μικρότερη δυνατή τιμή είναι το 1 και η μεγαλύτερη δυνατή τιμή το 5.

Για να διαπιστωθεί η ύπαρξη συσχέτισης μεταξύ θετικών ψυχοκοινωνικών δυνάμεων των μαθητών και διαμόρφωσης συμπεριφορών επαγγελματικής ανάπτυξης ως προς την μετάβασή τους από το δημοτικό στο γυμνάσιο, χρησιμοποιήθηκε ο συντελεστής

Pearson. Τα αποτελέσματα από την συσχέτιση του συνολικού βαθμού του Ερωτηματολογίου Όραμα για το μέλλον και του συνολικού βαθμού του Ερωτηματολογίου Ανάπτυξης Σταδιοδρομίας, έδειξαν πως υπάρχει υψηλή θετική συσχέτιση μεταξύ τους ($r=0,76$, $p<0.001$). Τα αποτελέσματα αυτά παρουσιάζονται στον Πίνακα 2.

Πίνακας 2: Δείκτες συνάφειας (Pearsonr) μεταξύ των παραγόντων του Ερωτηματολογίου Οράματα για το Μέλλον και του Ερωτηματολογίου Ανάπτυξης Σταδιοδρομίας

Κλίμακες	Π1	Π2	Π3	Π4	Π5	Π6	Π7	Π8
1. Ελπίδα	1							
2. Αισιοδοξία	0,838**	1						
3. Αρνητική θεώρηση του μέλλοντος	-0,698**	-0,729**	1					
4. Όραμα για το μέλλον ΣΥΝ	0,908**	0,855**	-0,460**	1				
5. Αυτοαντίληψη	0,750**	0,773**	-0,665**	0,704**	1			
6. Επαγγελματική διερεύνηση	0,674**	0,715**	-0,520**	0,678**	0,772**	1		
7. Δεξιότητες υλοποίησης	0,639**	0,707**	-0,598**	0,654**	0,774**	0,765**	1	
8. Ερωτηματολόγιο Ανάπτυξης Σταδιοδρομίας ΣΥΝ	0,766**	0,796**	-0,641**	0,743**	0,929**	0,934**	0,891**	1

Σημείωση. * $p<0,05$. ** $p<0,01$. *** $p<0,001$.

Επομένως φαίνεται ότι οι μαθητές που διέπονται από θετικές δυνάμεις έχουν ισχυρότερη ενεργή εμπλοκή στο να αναγνωρίσουν και να αναπτύξουν ένα σύνολο χαρακτηριστικών που επιδρούν θετικά στην ενίσχυση της συμπεριφοράς διαχείρισης της επαγγελματικής τους ανάπτυξης ως προς την μετάβασή τους από το δημοτικό στο γυμνάσιο. Τα αποτελέσματα αυτά συμφωνούν με ευρήματα άλλων ερευνών, τα οποία υποστηρίζουν ότι οι άνθρωποι οι οποίοι έχουν θετικές προσδοκίες για το μέλλον επιδιώκουν να υλοποιήσουν τους ακαδημαϊκούς τους στόχους, διακρίνονται από θετική στάση στη διερεύνηση εαυτού και περιβάλλοντος και θεωρούν πως είναι ικανοί να επιλύσουν τα προβλήματα που μπορεί να τους προκύψουν σε διάφορα πλαίσια με τα οποία αλληλεπιδρούν (LaRios, 2013). Αυτή η συνειδητοποίηση για το σχεδιασμό του μέλλοντος οδηγεί σε ενεργητική συμπεριφορά που προάγει τη διαχείριση των

θετικών επαγγελματικών εμπειριών, απαραίτητων συστατικών στοιχείων για τη λήψη αποφάσεων σταδιοδρομίας (Coetzee, 2008, Τσεχελίδου, 2019).

Επιπρόσθετα διερευνήθηκε κατά πόσον, οι θετικές ψυχοκοινωνικές δυνάμεις των μαθητών της ΣΤ' δημοτικού μπορούν να προβλέψουν την πιθανή ενεργή εμπλοκή τους στην διαδικασία της επαγγελματικής τους ανάπτυξης της κατά το χρονικό διάστημα μετάβασης και προσαρμογής τους από το δημοτικό στο γυμνάσιο. Για το λόγο αυτό, χρησιμοποιήθηκε η ανάλυση γραμμικής παλινδρόμησης. Ως ανεξάρτητη μεταβλητή ορίστηκε η βαθμολογία του ερωτηματολογίου θετικών ψυχοκοινωνικών δυνάμεων, ενώ ως εξαρτημένη η βαθμολογία του ερωτηματολογίου ανάπτυξης σταδιοδρομίας. Από τα αποτελέσματα, προκύπτει ένα υψηλό επίπεδο πρόβλεψης (R^2 με τιμή 0,743), ωστόσο διαπιστώνεται ότι μόνο το 55,2% της ανεξάρτητης μεταβλητής εξηγεί την εξαρτημένη μεταβλητή (R^2 με τιμή 0,552), δηλαδή την ενεργή εμπλοκή των μαθητών στη διαδικασία ανάπτυξης της σταδιοδρομίας τους. Στη συνέχεια, πραγματοποιήθηκε ανάλυση διακύμανσης (ANOVA) ώστε να αξιολογηθεί εάν η πρόβλεψη της σχέσης μεταξύ των δυο μεταβλητών που προκύπτει από την γραμμική παλινδρόμηση είναι στατιστικά σημαντική. Παρατηρήθηκε από την τιμή του F -test($1,168$) = 207.195, αλλά κυρίως από το Sig με τιμή $p=0.000$ ότι η ανεξάρτητη μεταβλητή (θετικές δυνάμεις μαθητών) προβλέπει την εξαρτημένη μεταβλητή, (ενεργό ρόλο μαθητών στην διαδικασία ανάπτυξης της σταδιοδρομίας) σε στατιστικά σημαντικό βαθμό. Επιπρόσθετα, διερευνήθηκε μέσω των παραμέτρων (θετικά συναισθήματα και ανάπτυξη σταδιοδρομίας) η συνεισφορά του Μοντέλου Γραμμικής Παλινδρόμησης, στην πρόβλεψη του ενεργού ρόλου των μαθητών ΣΤ' δημοτικού του δείγματος στην διαδικασία της επαγγελματικής τους ανάπτυξης, αποδεικνύοντας ότι είναι αρκετά σημαντική. Συγκεκριμένα, ο σταθερός όρος είναι -19.442 με υψηλό επίπεδο σημαντικότητας $p=0.001$, ενώ ο συντελεστής της ανεξάρτητης μεταβλητής, θετικά συναισθήματα μαθητών ΣΤ' είναι 1.269 με επίπεδο σημαντικότητας $p=0.000$. Εν κατακλείδι, από τα παραπάνω αποτελέσματα αποδεικνύεται πως τα θετικά συναισθήματα είναι προβλεπτικός παράγοντας και μάλιστα σε στατιστικά σημαντικό βαθμό, του ενεργού ρόλου των μαθητών στην διαδικασία της ανάπτυξης της σταδιοδρομίας τους από το δημοτικό στο γυμνάσιο (βλ. Πιν. 3).

Πίνακας 3: Αποτελέσματα πολλαπλής γραμμικής παλινδρόμησης με εξαρτημένη μεταβλητή το ερωτηματολόγιο ανάπτυξης σταδιοδρομίας και ανεξάρτητη το ερωτηματολόγιο οράματα για το μέλλον

	Cronbach alpha	\bar{X}	<i>s</i>
Αισιοδοξία	0,80	23,56	5,31
Ελπίδα	0,78	27,21	6,20
Αρνητική θεώρηση του μέλλοντος	0,89	12,94	5,33
Όραμα για το Μέλλον ΣΥΝ	0,70	63,65	6,48
Αυτοαντίληψη	0,84	3,98	0,11
Επαγγελματική διερεύνηση	0,90	3,58	0,08
Δεξιότητες υλοποίησης	0,92	4,28	0,07
Ανάπτυξη Σταδιοδρομίας ΣΥΝ	0,93	61,36	11,07

$R=0.743$, $R^2=0.552$

$F(1,168) = 207.195$, $p < 0.05$

Τέλος, κανένα άλλο δημογραφικό χαρακτηριστικό δε φαίνεται να επιδρά σε κάποιο από τους παράγοντες που εξετάζονται στην εν λόγω έρευνα.

4. Συζήτηση

Η παρούσα έρευνα έδειξε πως οι θετικές ψυχοκοινωνικές δυνάμεις (ελπίδα και αισιοδοξία) των μαθητών ΣΤ' δημοτικού του δείγματος σχετίζονται θετικά με τις προσπάθειες ομαλής και ευκολότερης προσαρμογής τους από το δημοτικό στο γυμνάσιο, γεγονός που δείχνει ότι οι μαθητές μπορούν και αναπτύσσουν συμπεριφορές ελέγχου για τη μετάβαση αυτή (Stoltz & Young, 2012). Διαπιστώθηκε επίσης, ότι οι μαθητές με θετικές ψυχοκοινωνικές δυνάμεις τολμούν να γνωρίσουν και να κατανοήσουν καλύτερα όσα συμβαίνουν στο εσωτερικό και εξωτερικό τους περιβάλλον, να δράσουν έτσι ώστε να προετοιμαστούν σύμφωνα με τις ανάγκες και τους στόχους τους, υιοθετώντας μια κριτική, και όχι, παθητική στάση στις διάφορες καταστάσεις (Hechtlinger et al., 2017). Επιπλέον, φαίνεται ότι οι μαθητές υπό το πρίσμα των θετικών ψυχοκοινωνικών δυνάμεων δεν βλέπουν τις εκάστοτε μεταβάσεις ως εμπόδια, αλλά ως ευκαιρίες για προσωπική και εκπαιδευτική ανάπτυξη. Τα ευρήματα αυτά συμφωνούν με προηγούμενες έρευνες που υποστηρίζουν ότι οι θετικές ψυχοκοινωνικές δυνάμεις ωθούν τους ανθρώπους να αναλάβουν δράση, καθώς τους παρακινούν να εξετάζουν τις δυνατότητες τους σε κάθε κατάσταση και να αναπτύσσουν στρατηγικές προσαρμογής σε διάφορες καταστάσεις και πλαίσια (Αδαμοπούλου &

Χατζημιχαήλ, 2014, Αργυροπούλου & Τερζάκη, 2019, Carmona-Halty et al., 2018, Charokoraki & Argyropoulou, 2019).

Επίσης βρέθηκε ότι οι θετικές ψυχοκοινωνικές δυνάμεις αποτελούν προβλεπτικό παράγοντα στην ανάπτυξη της σταδιοδρομίας των μαθητών κατά το χρονικό διάστημα μετάβασης και προσαρμογής τους από το δημοτικό στο γυμνάσιο. Αυτό δείχνει ότι οι μαθητές που διέπονται από ελπίδα και αισιοδοξία έχουν πιο ενεργό ρόλο στο σχεδιασμό της επαγγελματικής τους πορείας, καθώς φαίνεται η σημασία της επιρροής της θετικής στάσης απέναντι στο μέλλον στην εσωτερική τους παρακίνηση και τον βαθμό επίγνωσης του εαυτού τους. Από πρακτικής άποψης αυτό σημαίνει, ότι οι μαθητές που διακρίνονται από θετική θεώρηση του μέλλοντος ενδυναμώνουν την αξιοποίηση τόσο των κοινωνικο-γνωστικών δεξιοτήτων τους όσο και των συναισθηματικών, συμπεριφορικών και νοητικών ικανοτήτων τους, αφού αποδίδουν ιδιαίτερη σημασία στον μελλοντικό τους προσανατολισμό υιοθετώντας στόχους που ταιριάζουν στα ενδιαφέροντα και στα ταλέντα τους (Argyropoulou & Kaliris, 2018). Υπό το πρίσμα αυτό, εντατικοποιούν τις προσπάθειές τους απαιτώντας αξιώσεις από το μέλλον αυτό συνδέοντας τις παρούσες συμπεριφορές με τους μελλοντικούς τους στόχους (Αργυροπούλου & Τερζάκη, 2019). Από το άλλο μέρος, η αρνητική θεώρηση του μέλλοντος μπορεί να οδηγήσει τους εφήβους στη μείωση των ακαδημαϊκών τους επιτευγμάτων και στην ανάπτυξη συμπεριφορών που σηματοδοτούν την εγκατάλειψη του σχολείου και τη σχολική αποτυχία (Stoddard et al., 2011).

Φαίνεται, λοιπόν, ότι οι θετικές ψυχοκοινωνικές δυνάμεις διευκολύνουν τη γνωστική ευελιξία του ατόμου, αυξάνουν τη διαθεσιμότητα του ως προς τις πληροφορίες που λαμβάνει από το περιβάλλον του, επενεργώντας με αυτόν τον τρόπο αποτελεσματικά σε διαδικασίες ψυχολογικής προσαρμογής, λήψης απόφασης και επίλυσης προβλημάτων (Niles et al., 2019). Ακολουθώντας την αντίληψη αυτή αναδεικνύεται ότι η θετική στάση απέναντι στο μέλλον συνιστά προσαρμοστική συμπεριφορά, η οποία ενισχύει την ικανότητα των εφήβων να αντιμετωπίζουν τους στόχους της σταδιοδρομίας τους, το σχεδιασμό και τη διερεύνηση των επαγγελματικών τους αναζητήσεων, με προσαρμοστική ετοιμότητα και αυτοπεποίθηση, παρά τις αντιλαμβανόμενες δυσκολίες που σχετίζονται με την προσέγγιση των επιλογών τους (Janeiro & Marques, 2010). Συνεπώς, οι συμπεριφορές αυτές λειτουργούν ως αυτό-κατευθυντήριες πρακτικές, καθώς ενισχύουν την ικανότητα των εφήβων να διαχειρίζονται τη σταδιοδρομία τους σαν μια ευκαιρία εξέλιξης και προσωπικής πρόοδου και να προετοιμάζονται για την επαγγελματική τους ζωή.

5. Συμπεράσματα

Τα αποτελέσματα της έρευνας έδωσαν απαντήσεις στα κύρια διερευνητικά ερωτήματα, ενώ επιβεβαίωσαν τις βασικές υποθέσεις της εν λόγω έρευνας. Η παρούσα έρευνα παρείχε στοιχεία για το επίπεδο των ψυχοκοινωνικών δυνάμεων των

μαθητών, για το επίπεδο συμπεριφορών που συνθέτουν την ανάπτυξη της σταδιοδρομίας τους, καθώς και για την παρουσία συνάφειας μεταξύ ελπίδας, αισιοδοξίας και ανάπτυξης σταδιοδρομίας. Από την ανάλυση του ερωτηματολογίου οράματα για το μέλλον προέκυψαν διαφορές στη στάση των μαθητών απέναντι στο μέλλον γεγονός που δείχνει ότι οι μαθητές οραματίζονται το επαγγελματικό τους μέλλον και παίρνουν μέτρα για την επίτευξη των στόχων τους, οι οποίοι συνδέονται με το μέλλον αυτό. Το εύρημα αυτό συμφωνεί με τη διεθνή βιβλιογραφία, καθώς η παρουσία των ψυχοκοινωνικών δυνάμεων (ελπίδα και αισιοδοξία) επιτρέπει στους μαθητές να εξετάζουν τις δυνατότητες τους σε οποιαδήποτε κατάσταση και να ωθούνται να αναλάβουν δράση (Niles et. al., 2010), ενώ τούς καθιστούν ικανούς να αντιμετωπίζουν τις εκπαιδευτικές προκλήσεις πετυχαίνοντας ικανοποίηση από τις επιδόσεις τους αλλά και τη ζωή τους γενικότερα (Santilli et al., 2016).

Επιπλέον, από τη διερεύνηση του ερωτηματολογίου για την ανάπτυξη της σταδιοδρομίας τα αποτελέσματα φαίνονται ενθαρρυντικά για τους μαθητές που βρίσκονται στη μετάβαση από την πρωτοβάθμια στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, καθώς δημιουργείται μια εικόνα μαθητών ικανών να διαχειριστούν ζητήματα σταδιοδρομίας, από νωρίς, διαθέτοντας ταυτόχρονα, ικανότητες που βοηθούν στη γνώση του εαυτού τους, στην ανάπτυξη δεξιοτήτων και στην προσαρμογή της εκπαιδευτικής τους πορείας σε διάφορες αλλαγές. Το εύρημα αυτό συνάδει με την εξελικτική πορεία διαχείρισης της σταδιοδρομίας, ως μια πορεία αυτοανάπτυξης που διαρκεί σε ολόκληρη τη ζωή (Κάντας & Χαντζή, 1991). Δεν αρκεί, πλέον, μόνο η αυτογνωσία και η επαγγελματική διερεύνηση, αλλά και οι δεξιότητες διαχείρισης της σταδιοδρομίας προκειμένου ο μαθητής από την πρώιμη εφηβεία να αρχίσει να διαμορφώνει την προσωπική του ταυτότητα σταδιοδρομίας (Hirschi et al., 2013, Μαλικιώση-Λοΐζου, 2002).

Στην παρούσα έρευνα δεν παρουσιάστηκαν διαφορές ως προς το φύλο. Αν και δεν έχουμε στοιχεία για παρόμοια ευρήματα σε προηγούμενες έρευνες που αφορούν τις ψυχοκοινωνικές δυνάμεις μαθητών (Αργυροπούλου, κ.ά., 2018), ωστόσο έμφυλες διαφορές έχουν βρεθεί σε ζητήματα σταδιοδρομίας, όπου δείχνουν ότι οι γυναίκες μπορούν να προσαρμόζονται και να ανταποκρίνονται καλύτερα στις αλλαγές σταδιοδρομίας (Sidiroulou-Dimakakou et al., 2018). Παρά ταύτα φαίνεται ότι ο σχεδιασμός σταδιοδρομίας δεν επηρεάζεται ισχυρά από το φύλο (Sidiroulou-Dimakakou et al., 2015).

Για το τελευταίο ερευνητικό ερώτημα και τη συνακόλουθη υπόθεση της έρευνας, τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η ελπίδα και η αισιοδοξία είναι στατιστικά σημαντικοί προβλεπτικοί παράγοντες της ανάπτυξης σταδιοδρομίας. Το εύρημα αυτό υποστηρίζεται από προηγούμενες έρευνες σε μαθητές Λυκείου που βρήκαν πως τα θετικά συναισθήματα, όπως η ελπίδα και η αισιοδοξία, βοηθούν τους μαθητές να είναι ευέλικτοι και να ανταποκρίνονται σε διαφορετικές ανάγκες της σταδιοδρομίας τους (Wilkins et al., 2014).

Κλείνοντας την εργασία αυτή γίνεται και μια αναφορά στους περιορισμούς και σε θέματα μελλοντικής έρευνας. Ένας σημαντικός περιορισμός της έρευνας είναι ότι το επιλεγθέν δείγμα αντιπροσωπεύει μαθητες/-τριες από έναν μόνο δήμο του νομού Θεσσαλονίκης, τον Δήμο Αμπελοκήπων- Μενεμένης. Μελλοντικές έρευνες χρειάζεται να περιλαμβάνουν διευρυμένο δείγμα μαθητών/-τριών από δήμους διαφόρων νομών της χώρας. Επίσης, δεν συμμετείχαν άτομα με ιδιαιτερότητες (κοινωνικές, πολιτισμικές, γεωγραφικές). Ωστόσο, τα ευρήματα της παρούσας έρευνας μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως ένα πρωτογενές υλικό με σκοπό στο μέλλον να διεξαχθούν έρευνες στις οποίες θα αξιολογηθούν οι θετικές δυνάμεις σε συνάρτηση με τη μετάβαση και την εκπαιδευτική ανάπτυξη σε άτομα ειδικών ομάδων. Τέλος, είναι ανάγκη να αναφερθεί ότι όλα τα δεδομένα προέκυψαν από ερωτηματολόγια αυτοαναφοράς, στοιχείο που, ως ένα βαθμό, ενδέχεται να επηρεάζει τις μετρήσεις.

6. Επίλογος

Από όλα τα παραπάνω γίνεται φανερή η ανάγκη ενδυνάμωσης των εσωτερικών δυνάμεων των μαθητών για την προσωπική και όχι μόνο ευημερία τους, αλλά και για την βέλτιστη εκπαιδευτική και επαγγελματική τους ανάπτυξη. Με βάση την προσέγγιση αυτή το εκπαιδευτικό σύστημα καλείται να εμπλουτίσει τους σκοπούς του και να υιοθετήσει νέες παρεμβάσεις, η εφαρμογή των οποίων θα ξεκινήσει από τις μικρότερες βαθμίδες εκπαίδευσης προκειμένου όσο το δυνατόν νωρίτερα να καταστήσει τους μαθητές ικανούς να ανταποκριθούν στις σύγχρονες και μελλοντικές προσωπικές και εκπαιδευτικές τους προκλήσεις. Ο επαγγελματικός προσανατολισμός καλείται να αντιμετωπίσει τις ανάγκες και προσδοκίες των εφήβων που αναφέρονται από τη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα και να στηρίξει το άτομο στη διεκδίκηση προοπτικών για το μέλλον του. Για το λόγο αυτό, θα πρέπει να αποκτήσει ένα χαρακτήρα ενδυνάμωσης, εκπαίδευσης και πρόληψης (Αργυροπούλου & Τερζάκη, 2012).

Στο πλαίσιο αυτό είναι σημαντικό να επεκταθεί ο θεσμός της Συμβουλευτικής και του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Έτσι, οι εκπαιδευτικοί-σύμβουλοι αξιοποιώντας τα εργαλεία που διαθέτουν στην φαρέτρα τους σε συνδυασμό με τη συμβολή των θετικών ψυχοκοινωνικών δυνάμεων θα μπορούν: α) να υποστηρίζουν, να προετοιμάζουν και να ενισχύουν τους μαθητές στην ανάπτυξη συμπεριφορών προσαρμογής στις εκάστοτε μεταβάσεις, β) να καθοδηγούν τους εφήβους στην υιοθέτηση αποτελεσματικών στρατηγικών για την διαχείριση της σχολικής τους ζωής και των επιλογών που κάνουν κατά τη διάρκειά της, ως συστατικών στοιχείων καθοριστικών για την επίτευξη των μελλοντικών τους εκπαιδευτικών και επαγγελματικών στόχων.

Βιβλιογραφία

- Αδαμοπούλου, Μ. & Χατζημιχαήλ, Μ. (2014) Η συμβολή της συναισθηματικής αγωγής στη διαμόρφωση στάσεων και συμπεριφορών των μαθητών στο σχολικό περιβάλλον. Στο: Κ. Δ. Μαλαφάντης, Β. Παπαδοπούλου, Σ. Αυγητίδου, Γ. Ιορδανίδης & Ι. Μπέτσας (Επιμ.), *Ελληνική Παιδαγωγική και Εκπαιδευτική Έρευνα*, Πρακτικά Συνεδρίου, Τόμος Β'. Αθήνα: Διάδραση, 1007-1020.
- Argyropoulou, K., Antoniou, A-S., Mouratoglou, N., Charokopaki, A. & Mikedaki, K. (2020) Psychometric Properties of the Life Project Reflexivity Scale in Greek University Students. *Counseling*, 13(1): 4-20.
- Αργυροπούλου, Κ. & Τερζάκη, Μ. (2019) Υποκειμενική αίσθηση χρονικής προοπτικής και στρατηγικές λήψης επαγγελματικών αποφάσεων: Πεπειθηθείς και συμπεριφορές διαχείρισης σταδιοδρομίας στο σχολικό περιβάλλον. *Νέα Παιδεία*, 169: 13-28.
- Αργυροπούλου, Κ., Κατσιούλα, Π., Δρόσος, Ν. & Καλίρης, Α. (2018) Χαρακτηριστικά λήψης επαγγελματικών αποφάσεων και θάρρος: Η περίπτωση μαθητών/μαθητριών σε Γενικά Λύκεια του Κιλκίς. *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού*, 115: 23-38.
- Argyropoulou, K. & Kaliris, A. (2018) From career decision-making to career decision-management: New trends and prospects for career counseling. *Advances in Social Sciences Research Journal*, 5(10): 483-502.
- Αργυροπούλου, Κ. & Τερζάκη Μ. (2012) Ανάγκες και προσδοκίες εφήβων σε θέματα σχολικού επαγγελματικού προσανατολισμού και συμβουλευτικής στην περίοδο της κρίσης και της αβεβαιότητας. *Νέα Παιδεία*, 143: 91-103.
- Anderson, M. L., Goodman, J. & Schlossberg, N. K. (2012) *Counseling adults in transition: Linking Schlossberg's theory with practice in a diverse world*. New York, NY: Springer.
- Arnett, J. J. (2004) *Emerging adulthood: The winding road from the late teens through the twenties*. New York: Oxford University Press.
- Bailey, T. C., Eng, W., Frisch, M. B. & Snyder, C. R. (2007) Hope and optimism as related to life satisfaction. *The Journal of Positive Psychology*, 2(3): 168-175.
- Bryant, B., K., Zvonkovic, A. M. & Reynolds, P. (2006) Parenting in relation to child and adolescent vocational development. *Journal of Vocational Behavior*, 69: 149-175.
- Carmona-Halty, M., Salanova, M., Llorens, S. & Schaufeli, W. B. (2018) How Psychological Capital Mediates Between Study-Related Positive Emotions and Academic Performance. *Journal of Happiness Studies*, 20:605-617.
- Charokopaki, A. & Argyropoulou, K. (2019) Optimism, Career Decision Self-Efficacy and Career Indecision among Greek Adolescents. *Education Quarterly Reviews*, 2(1): 185-197.

- Coetzee, M., (2008) Psychological career resources of working adults: A South African survey. *South African Journal of Industrial Psychology*, 34(2): 10–20.
- Feldman, R. S. (2008) *Εξελικτική Ψυχολογία. Δια βίου Ανάπτυξη*. Τόμος Δεύτερος. Επιστημονική Επιμέλεια Η. Γ. Μπεζεβέγκης. Αθήνα: Gutenberg.
- Freeman, B. (1994). Importance of the National Career Development Guidelines to School Counselors. *The Career Development Quarterly*, 42(3): 224-228.
- Ginevra, M. C., Sgaramella, T. M., Ferrari, L., Nota, L., Santilli, S. & Soresi, S. (2016) VisionsAboutFuture: A new scale assessing optimism, pessimism and hope in adolescents. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 17:187-210.
- Hechtlinger, S., Levin, N. & Gati, I. (2017) Dysfunctional career decision-making beliefs: A multidimensional model and measure. *Journal of Career Assessment*, 27(2): 209-229.
- Hirschi, A., Lee, B., Porfeli, E. J. & Vondracek, F. W. (2013) Proactive motivation and engagement in career behaviors: Investigating direct, mediated, and moderated effects. *Journal of Vocational Behavior*, 83: 31-40.
- Janeiro, I. N. & Marques, J. F. (2010) Career coping styles: Differences in career attitudes among secondary school students. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 10: 35-48.
- Jenson, J. M., Brisson, D., Bender, K. A. & Williford, A. P. (2013) Effects of the youth matters prevention program on patterns of bullying and victimization in elementary and middle school. *Social Work Research*, 37(4): 361-372.
- Καλίρης, Α., Σιδηροπούλου-Δημακάκου, Δ., Δρόσος, Ν., Αργυροπούλου, Κ. & Φουντουκά, Α. (2017, Μάιος). *Θετικοί ψυχολογικοί παράγοντες στη λήψη αποφάσεων σταδιοδρομίας στους εφήβους: Αποτελέσματα έρευνας & προτάσεις για τη συμβουλευτική πρακτική*. Προφορική ανακοίνωση στο 16ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ψυχολογικής Έρευνας με τίτλο: «Άτομα, θεσμοί, κοινωνία: Ο κόσμος της ψυχολογίας» (10-14/05), ΕΛ. Ψ. Ε., Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη.
- Κάντας, Α., Χαντζή, Α, (1991) *Ψυχολογία της Εργασίας. Θεωρίες Επαγγελματικής Ανάπτυξης. Στοιχεία Συμβουλευτικής*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Krassas, S. (2012) *Investigation of career life related characteristics development in 6th grade students*. Doctoral Dissertation. Athens: University of Athens - Faculty of Philosophy, Pedagogy & Psychology (In Greek).
- Lipshits-Braziler, Y. (2018) Coping with career indecision among young adults: Implications for career counseling. In V. Cohen-Scali, J. Rossier & L. Nota (Eds.), *New perspectives on career counseling and guidance in Europe*. Cham, Switzerland: Springer International Publishing, 71-85.

- Μαλικιώση-Λοϊζου, Μαρ. (2002) Η Ψυχοπαιδαγωγική προσέγγιση του Επαγγελματικού Προσανατολισμού και η μεθοδολογία της. Στο Μ. Κασσωτάκης (Επιμ.), *Συμβουλευτική και Επαγγελματικός Προσανατολισμός*. Αθήνα: Τυποθήτω, 251-238.
- Marques, S., Lopez, S. & Pais-Ribeiro, K. (2011) Building hope for the future: A program to foster strengths in middle-school students. *Journal of Happiness Studies*, 12: 139-152.
- Mundy, L. K., Canterford, L., Kosola, S., Degenhardt, L., Allen, N. B. & Patton, G. C. (2017) Peer Victimization and Academic Performance in Primary School Children. *Academic Pediatrics*, 17(8): 830-836.
- Niles, S. G., Amundson, N. E. & Yoon, H. J. (2019) Hope-action theory: Creating and sustaining hope in career development. In N. Arthur, R. Neault & M. McMahon (Eds.), *Career theories and models at work: Ideas for practice*. Toronto, ON: CERIC, 283-294.
- Niles, S. G., Yoon, H. J., Balin, E. & Amundson, N. E. (2010) Using a Hope –centered Model of Career Development in Challenging Times. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 4(34): 101-108.
- Παπαχρήστου, Ι. (2014). *Λήψη επαγγελματικής απόφασης και αυτοαποτελεσματικότητα μαθητών και μαθητριών Στ' δημοτικού*. Διπλωματική Εργασία. ΠΜΣ «Συμβουλευτική και Επαγγελματικός Προσανατολισμός», Τμήμα Φ. Π. Ψ., Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Rice, F., Frederickson, N. & Seymour, J. (2011) Assessing pupil concerns about transition to secondary school. *British Journal of Educational Psychology*, 81: 244-263.
- Santilli, S., Marcionetti, J., Rochat, S., Rossier, J. & Nota, L. (2016) Career Adaptability, Hope, Optimism and Life Satisfaction in Italian and Swiss Adolescents. *Journal of Career Development*, 44: 62-76.
- Santrock, J. W. (2000) *Children* (6th ed.) Boston: McGraw-Hill.
- Savickas, M., Porfeli, E., Hilton, T. & Savickas, S. (2018) The Student Career Construction Inventory. *Journal of Vocational Behavior*, 106: 138-152.
- Seligman, M. E. P. (2006) *Learned optimism: How to change your mind and your life*. New York: Vintage Books.
- Schielack, J. & Seeley, C. L. (2010) Transitions from Elementary to Middle School Math. *Teaching Children Mathematics*, 16(6): 358-362.
- Snyder, C. R. (2002) Hope theory: Rainbows in the mind. *Psychological Inquiry*, 13: 249-275.
- Σιδηροπούλου-Δημακάκου, Δ., Αργυροπούλου, Κ. & Παπαϊωάννου, Χ. (2009) Διαμόρφωση επαγγελματικών επιλογών στο δημοτικό σχολείο: Ανάπτυξη και εφαρμογή δραστηριοτήτων επαγγελματικού προσανατολισμού μέσα από το αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών. *Νέα Παιδεία*, 129: 31-49.

- Sidiropoulou-Dimakakou, D., Mylonas, K., Argyropoulou, K. & Drosos, N. (2013) Career Decision-Making Characteristics of Primary Education Students in Greece. *International Education Studies*, 6(5): 22-32.
- Sidiropoulou-Dimakakou, D., Mikedaki, K., Argyropoulou, K. & Kaliris, A. (2018) A psychometric analysis of the Greek Career Adapt-Abilities Scale in university students. *International Journal of Psychological Studies*, 10(3): 95-108.
- Sidiropoulou-Dimakakou, S., Mylonas, K. & Argyropoulou, K. (2015) Self-Efficacy in Career Planning: A New Approach to Career Exploration. *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research*, 11(2): 40-54.
- Stoddard, S. A., Zimmerman, M. A. & Bauermeister, J. A. (2011) Thinking about the future as a way to succeed in the present: A longitudinal study of future orientation and violent behaviors among African American youth. *American Journal of Community Psychology*, 48: 238-246.
- Stoltz, K. B. & Young, T. L. (2012) Applications of motivational interviewing in career counseling: Facilitating career transition. *Journal of Career Development*, 40: 329-346.
- Τσεχελίδου, Κ. (2019) Σκέψου θετικά διερευνώντας τις επαγγελματικές επιλογές σου: η αξιοποίηση των θετικών ψυχοκοινωνικών δυνάμεων στη λήψη επαγγελματικών αποφάσεων. Στο Κ. Αργυροπούλου (Επιστημονική Επιμέλεια), *Επαγγελματικός Προσανατολισμός και Λήψη Επαγγελματικών Αποφάσεων*. Αθήνα: Γρηγόρη, 197-225.
- Τσεχελίδου, Κ. (2015) *Τα συναισθήματα ελπίδας, αισιοδοξίας και νοήματος ζωής στους Επαγγελματικούς Συμβούλους: ψυχομετρικός έλεγχος των ερωτηματολογίων για την Ελλάδα*. Διπλωματική Εργασία. ΠΜΣ «Συμβουλευτική και Επαγγελματικός Προσανατολισμός», Τμήμα Φ.Π.Ψ., Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Walker, T. L. & Tracey, T. J. (2012) The role of future time perspective in career decision making. *Journal of Vocational Behavior*, 81: 150-158.
- Wilkins, K. G., Santilli, S., Ferrari, L., Nota, L., Tracey, T. J. G. & Soresi, S. (2014) The relationship among positive emotional dispositions, career adaptability, and satisfaction in Italian high school students. *Journal of Vocational Behavior*, 85: 329-338.
- Χαροκοπάκη, Α. (2012) *Αυτοαποτελεσματικότητα στη διαδικασία λήψης εκπαιδευτικών και επαγγελματικών αποφάσεων μαθητών/τριών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης: Ο ρόλος ατομικών παραγόντων και υποστηρικτικών μηχανισμών*. Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Παιδαγωγικό Δημοτικής Εκπαίδευσης, Διδακτορική διατριβή.
- Yoon, H. J., In, H., Niles, S. G., Amundson, N. E., Smith, B. A. & Mills, L. (2015) The effects of hope on student engagement, academic performance, and vocational identity. *Canadian Journal of Career Development*, 14(1): 34-45.